

Γραφείο Επιτρόπου Διοικήσεως
και Προστασίας Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων

Office of the Commissioner
for Administration and the Protection
of Human Rights (Ombudsman)

Αρ. Φακ.: Σ.Α.Α. 138/2017

Έκθεση
Επιτρόπου Διοικήσεως και Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
ως
Ανεξάρτητος Μηχανισμός Προώθησης, Προστασίας και
Παρακολούθησης της Σύμβασης του ΟΗΕ
για τα Δικαιώματα Ατόμων με Αναπηρίες,
και ως
Φορέας Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων
αναφορικά
με το κενό που παρατηρείται
στην αξιολόγηση των μαθησιακών αναγκών ενήλικων προσώπων με
σκοπό την παροχή διευκολύνσεων σε επαγγελματικές εξετάσεις

Υπεύθυνη: Ελένη Χατζηττοφή

Ερευνών Λειτουργός: Νάσια Διονυσίου

Λευκωσία, 29, Ιουνίου 2020

I. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΠΑΡΑΠΟΝΟΥ

1. Η κ. XXXXX, υπέβαλε παράπονο, το οποίο αφορούσε στην απόρριψη από την Υπηρεσία Εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας, αιτήματός της για παροχή διευκολύνσεων σε γραπτές εξετάσεις για διορισμό στην Εκπαιδευτική Υπηρεσία.
2. Ειδικότερα, η παραπονούμενη υποστήριξε ότι στις 18 Οκτωβρίου 2017, είχε υποβάλει «Αίτηση για παροχή διευκολύνσεων σε εξετάσεις που διεξάγονται από την Υπηρεσία Εξετάσεων (πλην των Παγκύπριων Εξετάσεων)», αναφέροντας ως «πρόβλημα που αντιμετωπίζει» τη δυσλεξία.
3. Προς τεκμηρίωση του εν λόγω προβλήματος, η παραπονούμενη προσκόμισε πιστοποιητικό που είχε εκδοθεί από το New Hope Educational Assessment Center, το οποίο εδρεύει στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η παραπονούμενη είχε προσφύγει στο εν λόγω Κέντρο, ζητώντας αξιολόγηση, σε ηλικία 34 ετών και 9 μηνών, μετά από αποτυχία που είχε σε εξετάσεις διδακτορικού επιπέδου. Η αξιολόγηση της είχε γίνει τον Μάρτη του 2015.
4. Η διάγνωση στην οποία κατέληξε η εκτενής αξιολόγηση της παραπονούμενης ήταν ότι παρουσιάζει «Stealth dyslexia» («Κρυφή/Αόρατη δυσλεξία) η οποία στο σχετικό

πιστοποιητικό, ορίζεται ως εξής: *«Η Stealth Dyslexia εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους πέραν από τις πιο κοινές μορφές, όπου τα άτομα αντιστρέφουν τα γράμματα ή έχουν δυσκολίες στο να μαθαίνουν να διαβάζουν. Τα άτομα με Stealth Dyslexia συχνά μαθαίνουν να διαβάζουν εύκολα, εξαιτίας της εξαιρετικής μνήμης και της ικανότητάς τους να επανορθώνουν για τα ελλείμματά τους. Εξαιτίας, όμως, αυτού, η γνωστική τους ικανότητα συνήθως μένει αδιάγνωστη μέχρι αργά στη ζωή τους»*. Με βάση τα χαρακτηριστικά που, με βάση την αξιολόγηση, παρουσιάζει η παραπονούμενη, γίνονται εισηγήσεις, όπως για τη διασφάλιση της ίσης μεταχείρισής της και της μη διάκρισης εις βάρος της, της παραχωρούνται, μεταξύ άλλων, 25% επιπρόσθετου χρόνου για την ολοκλήρωση εργασιών και εξετάσεων, καθώς και όπως της επιτρέπεται η χρήση προσωπικού ηλεκτρονικού υπολογιστή, με επεξεργαστή λέξεων και διορθωτή γραμματικής και ορθογραφίας.

5. Στη βάση των πιο πάνω, στην αίτησή της για παροχή διευκολύνσεων στις εξετάσεις διορισίμων, η παραπονούμενη αιτήθηκε (α) 25% επιπλέον χρόνο και (β) τη μη αφαίρεση μονάδων σε ορθογραφικά λάθη. Η απάντηση, ωστόσο, που έλαβε, ημερομηνίας 30 Οκτωβρίου 2017, ήταν αρνητική. Είχε, συγκεκριμένα, ως ακολούθως: *«Αναφορικά με την αίτησή σας σχετικά με το πιο πάνω θέμα πληροφορείστε ότι η Ειδική Επιτροπή που συστάθηκε με έγκριση του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού, με βάση τους περί Γραπτών Εξετάσεων για Εγγραφή και Κατάταξη στους Πίνακες Διορισίμων Κανονισμούς του 2017, αποφάσισε ομόφωνα να μην σας παραχωρηθούν οποιεσδήποτε διευκολύνσεις στις εν λόγω εξετάσεις»*.
6. Η παραπονούμενη υπέβαλε ένσταση κατά της πιο πάνω απόφασης, ενώ ακολούθως υπέβαλε παράπονο στο Γραφείο μου, υποστηρίζοντας ότι η εν λόγω απόφαση δεν λαμβάνει υπόψη του πιστοποιητικό, βάσει του οποίου η ίδια παρουσιάζει δυσλεξία, με αποτέλεσμα να παραβιάζεται το δικαίωμά της σε ίση μεταχείριση.

II. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΠΑΡΑΠΟΝΟΥ

7. Στα πλαίσια της διερεύνησης του παραπόνου, έθεσα τα πιο πάνω υπόψη της Υπηρεσίας Εξετάσεων του ΥΠΠΑΝ, ζητώντας σχόλια και απόψεις επί του ζητήματος. Στην απάντηση , αναφέρονται τα εξής:

«Η Γραπτή εξέταση για τη Γνώση της Ελληνικής Γλώσσας, απαιτείται βάσει της σχετικής νομοθεσίας για εγγραφή και κατάταξη στους Πίνακες Διορισίμων. Τόσο η αρμόδια αρχή, όσο και η Βουλή των Αντιπροσώπων, έκρινε αναγκαία την εισαγωγή της συγκεκριμένης εξέτασης για να διαγνωστεί ο βαθμός γλωσσικής επάρκειας των υποψηφίων για διορισμό στη Δημόσια Εκπαιδευτική Υπηρεσία, αναφορικά με τη μορφολογία και τη σύνταξη της Κοινής Νέας Ελληνικής, και συγκεκριμένα, σε σχέση με την ορθή και αποτελεσματική χρήση γλωσσικών κανόνων, λεξιλογίου και μορφοσυντακτικών δομών. Η συγκεκριμένη εξέταση θεωρείται εξαιρετικά σημαντική ώστε να διαγνωστεί το επίπεδο της γλωσσικής επάρκειας, όπως και ο βαθμός των επικοινωνιακών δεξιοτήτων που απαιτείται να κατέχουν οι υποψήφιοι για διορισμό στη Δημόσια Εκπαιδευτική Υπηρεσία.

Σημειώνεται ότι το απαιτούμενο επίπεδο γνώσης της Ελληνικής Γλώσσας αντιστοιχεί στο επίπεδο της «Πολύ Καλής Γνώσης» και καθορίζεται από τα αντίστοιχα σχέδια υπηρεσίας των εκπαιδευτικών και είναι, κατ' αναλογία, το αντίστοιχο του επιπέδου Γ1 του Κοινού Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς για τις Γλώσσες του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Η κ. ΧΧΧΧΧ προσήλθε για αξιολόγηση ειδικής μαθησιακής δυσκολίας στο Ιδιωτικό Εκπαιδευτικό Κέντρο Αξιολόγησης New Hope, όταν απέτυχε στις γραπτές εξετάσεις για την απόκτηση του διδακτορικού της, σε ηλικία 34 ετών και 9 μηνών. Εκεί, για

σκοπούς της ζητούμενης από την ίδια αξιολόγησής, της χορηγήθηκε το ψυχομετρικό εργαλείο WAIS-IV, το οποίο πρέπει να επισημανθεί ότι δεν είναι σταθμισμένο στην Κύπρο. Επιπρόσθετα, τονίζεται ότι δεν υπάρχουν ειδικά ψυχομετρικά εργαλεία διάγνωσης της αναγνωστικής ικανότητας των ενηλίκων, τα οποία είναι σταθμισμένα στην Κύπρο, βάσει των οποίων έπρεπε να αξιολογηθεί για σκοπούς διάγνωσης της/ων ειδικής/ων μαθησιακής/ών δυσκολίας/ιών η κ.ΧΧΧΧΧ. Ως εκ των άνω, φαίνεται ξεκάθαρα ότι υφίστανται σοβαρά θέματα εγκυρότητας της αξιολόγησης.

Επίσης, το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού διερεύνησε με τις Υπηρεσίες Ψυχικής Υγείας του κράτους όσον αφορά στη διενέργεια αξιολογήσεων εκ μέρους τους για τις περιπτώσεις ενηλίκων που αιτούνται διευκολύνσεις για τις Εξετάσεις Διορισίμων, βάσει του αιτήματος της ειδικής/ων μαθησιακής/ών δυσκολίας/ών και η απάντηση από τις αρμόδιες Υπηρεσίες ήταν ότι αδυνατούν να το πράξουν.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η κ. ΧΧΧΧΧ καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής και ακαδημαϊκής της πορείας δεν αιτήθηκε, ούτε και έχρηζε οποιωνδήποτε διευκολύνσεων, βάσεις διάγνωσης ειδικής/ων μαθησιακής/ών δυσκολίας/ών.

Πληροφορείστε, επίσης, ότι σύμφωνα με τα αποτελέσματα των Γραπτών Εξετάσεων για Εγγραφή και Κατάταξη στους Πίνακες Διορισίμων, η παραπονούμενη κατάφερε να πετύχει στο εξεταστικό δοκίμιο των Δεξιοτήτων και της Γνώσης της Ελληνικής Γλώσσας, για το οποίο αιτήθηκε διευκολύνσεις, ενώ απέτυχε στην εξέταση του γνωστικού αντικείμενου της ειδικότητάς της (Μουσική), που δεν αφορούσε οποιανδήποτε ζητούμενη παροχή διευκολύνσεων.

Βάσει των προαναφερθέντων, η Ειδική Επιτροπή, η οποία συστάθηκε με έγκριση του Υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού, για Παροχή Διευκολύνσεων στις Γραπτές Εξετάσεις για Εγγραφή και Κατάταξη στους Πίνακες Διορισίμων, έκρινε ότι δεν ήταν δυνατή η παροχή οποιωνδήποτε διευκολύνσεων στις εν λόγω εξετάσεις, διότι θα την έθετε σε πλεονεκτική θέση έναντι των υπόλοιπων υποψηφίων».

8. Με σχετική επιστολή , ενημερώσαμε την παραπονούμενη σε σχέση με το σύνολο των παραπάνω. Η παραπονούμενη, με νέα επιστολή της, τοποθετήθηκε εκ νέου επί του ζητήματος, αναφέροντας, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- «Από τα όσα αναφέρει το Υπουργείο, διαφαίνεται η ανεπάρκειά του να αξιολογήσει ενήλικες σε θέματα μαθησιακών δυσκολιών. Ως εκ τούτου, **απευθύνθηκα στον ιδιωτικό τομέα σε ένα Κέντρο, το οποίο είναι όμως αναγνωρισμένο από τον Ευρωπαϊκό Φορέα Δυσλεξίας και Αναπηρίας.** Το εν λόγω Κέντρο έχει όλες τις απαραίτητες άδειες για να εκδίδει τα συγκεκριμένα πιστοποιητικά και από την Κυπριακή Δημοκρατία αλλά και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, ελέγχεται κάθε χρόνο και αξιολογείται.
- Απέτυχα στην εξέταση του γνωστικού αντικείμενου της ειδικότητάς μου (Μουσική), μετά από κρίση πανικού, που μπορεί να πάθει το οποιοδήποτε άτομο με δυσλεξία αντικρίσει μπροστά του δοκίμιο 32 σελίδων χωρίς να έχει τη διευκόλυνση περαιτέρω χρόνου που τους ζήτησα. Στην επιστολή, με ημερομηνία 30/10/2017, αλλά και στην ένσταση που τους έστειλα, με ημερομηνία 2/11/2017, ποτέ μου δεν ζήτησα διευκολύνσεις μόνο για το δοκίμιο των Δεξιοτήτων και της Γνώσης της Ελληνικής Γλώσσας, αλλά πάντα ήταν και για τα τρία δοκίμια.
- Αν και δικαιούμαι πολλές διευκολύνσεις, τις μόνες που ζήτησα ήταν οι εξής: (α) 25% επιπλέον χρόνου και (β) η μη αφαίρεση μονάδων σε ορθογραφικά λάθη.
- Δεν είναι δική μου ευθύνη αν δεν έχει το κράτος μας σταθμισμένα εργαλεία διάγνωσης και αξιολόγησης, αλλά σύμφωνα με την ευρωπαϊκή νομοθεσία πρέπει να εφαρμόζονται τα νομικά πλαίσια αναπηρίας που υπάρχουν σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση για τα άτομα με δυσλεξία.

1. Έθεσα τα πιο πάνω υπόψη της Υπηρεσίας Εξετάσεων, με νέα επιστολή μου. Με απαντητική επιστολή η αρμόδια Υπηρεσία ανέφερε ότι :

«Κατόπιν της αρνητικής απάντησης των Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας προς την Υπηρεσία Εξετάσεων για το κατά πόσο υπάρχει στην Κύπρο κατάλληλο ψυχομετρικό εργαλείο για τη διάγνωση μαθησιακών δυσκολιών ενηλίκων και τη δυνατότητα των εν λόγω Υπηρεσιών να διεξάγουν αξιολογήσεις ενηλίκων για το συγκεκριμένο πρόβλημα των μαθησιακών δυσκολιών, η Υπηρεσία Εξετάσεων, λαμβάνοντας υπόψη το παράπονο της κ. ΧΧΧΧΧ αποτάθηκε και στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, για τις δικές του απόψεις όσον αφορά την ενδεχόμενη ύπαρξη στην Κύπρο κατάλληλου ψυχομετρικού εργαλείου για τη διάγνωση μαθησιακών δυσκολιών ενηλίκων και τη δυνατότητα αξιολόγησης ενηλίκων για τέτοιες δυσκολίες. Το αρμόδιο για το εν λόγω θέμα Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου απάντησε και αυτό αρνητικά.

*Σημειώνεται, επιπρόσθετα, ότι σε περαιτέρω συνεννόηση με το εν λόγω Τμήμα του Πανεπιστημίου Κύπρου, μελετήθηκε και το ίδιο το πιστοποιητικό που προσκόμισε η κ. ΧΧΧΧΧ από το **New Hope Educational Assessment**. Με βάση τη μελέτη αυτή, το εν λόγω Τμήμα, αποφάσισε ότι τα "Tests administered" (τα ψυχομετρικά εργαλεία) που χρησιμοποιήθηκαν για την αξιολόγηση της κ. ΧΧΧΧΧ και τα οποία δηλώνονται ρητώς στο υπό αναφορά πιστοποιητικό, δεν έχουν στάθμιση στον κυπριακό πληθυσμό, και επομένως, το αποτέλεσμα των tests αυτών δεν μπορεί να θεωρείται έγκυρο και αξιόπιστο. Σημειώνεται, δε, ότι το γεγονός αυτό είναι ανεξάρτητο του εάν το New Hope Educational Assessment αποτελεί αναγνωρισμένο Εκπαιδευτικό Κέντρο Αξιολόγησης.*

Περαιτέρω, σημειώνεται επίσης ότι το υπό αναφορά πιστοποιητικό που παραχώρησε το 2015 στη κ. ΧΧΧΧΧ συντάχθηκε ειδικά για σκοπούς παρουσίασης των αιτιών που οδήγησαν στις εκπαιδευτικές δυσκολίες, καθώς και στον τρόπο αντιμετώπισης των εκπαιδευτικών αυτών δυσκολιών, που η κ. ΧΧΧΧΧ είχε αντιμετωπίσει σε σχέση με τις γραπτές εξετάσεις για απόκτηση του διδακτορικού της, κατά τις οποίες η εν λόγω παραπονούμενη είχε αποτύχει.

Επιπρόσθετα, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι στο υπό αναφορά πιστοποιητικό δηλώνεται επίσης ρητώς ότι οι εν λόγω δυσκολίες που είχε αντιμετωπίσει η κ. ΧΧΧΧΧ δεν συνιστούν κάποιου είδους «ασθένεια»: "It should not be viewed as a disease or defect, but rather an individual difference in learning style" (παρ. 11.8 του πιστοποιητικού).

Ως εκ των άνω, και δεδομένου ότι δεν υπάρχουν κατάλληλα ψυχομετρικά εργαλεία διάγνωσης της αναγνωστικής ικανότητας των ενηλίκων, τα οποία να είναι σταθμισμένα στην Κύπρο και τα οποία να μπορούν να προσφέρουν αξιόπιστη μέτρηση και αποτελέσματα, η απόφαση της Υπηρεσίας Εξετάσεων, στο θέμα του παραπόνου της κ. ΧΧΧΧΧ δεν δύναται να τροποποιηθεί.

Όσον αφορά την παρατήρηση στην επιστολή σας, ημερ. 9/1/2019, ότι οι διευκολύνσεις που ζήτησε η κ. ΧΧΧΧΧ αφορούσαν και στα τρία εξεταστικά δοκίμια και όχι μόνο στα δύο, όπως είχε αναφερθεί στην επιστολή της Υπηρεσίας Εξετάσεων, ημερ. 19/6/2018, αυτή, ωστόσο ευσταθεί, και σημειώνεται ότι η εν λόγω αναφορά από μέρος της Υπηρεσίας Εξετάσεων έγινε εκ παραδρομής.»

2. Για σκοπούς περαιτέρω κατανόησης του ζητήματος, Λειτουργός του Γραφείου μου είχε τηλεφωνική επικοινωνία με αρμόδια Λειτουργό της Υπηρεσίας Εξετάσεων. Συγκεκριμένα, η Λειτουργός του Γραφείου μου ζήτησε να ενημερωθεί για τη διαδικασία που ακολουθείται για τον χειρισμό αιτημάτων ενηλίκων προσώπων με μαθησιακές δυσκολίες, όπως είναι η παραπονούμενη, για παροχή διευκολύνσεων στις εξετάσεις.
3. Η Λειτουργός της Υπηρεσίας Εξετάσεων εξήγησε ότι για κάθε αίτημα που υποβάλλεται συστήνεται Ειδική Επιτροπή, η οποία αποφασίζει, στη βάση των περιστάσεων και των δεδομένων της κάθε περίπτωσης, κατά πόσο (α) απαιτούνται διευκολύνσεις και (β) ποιες διευκολύνσεις είναι κατάλληλες. Επομένως, εάν προσκομιστούν επαρκείς επιστημονικές αποδείξεις ότι είναι αναγκαία η παροχή διευκολύνσεων, τότε αυτές θα δοθούν. Στην προκειμένη περίπτωση, σύμφωνα με τη Λειτουργό, το τεστ που προσκομίστηκε από την

παραπονούμενη δεν κρίθηκε ως επαρκές, γιατί όπως, αναφέρθηκε και στις επιστολές, το αποτέλεσμα του στηρίχθηκε σε ψυχομετρικό εργαλείο που δεν είναι σταθμισμένο στην Κύπρο. Επίσης, σημειώθηκε ότι εάν η παραπονούμενη είχε διαγνωστεί ως άτομο με μαθησιακές δυσκολίες έγκαιρα, δηλαδή από τη φοίτησή της σε δημόσιο σχολείο, ενδεχομένως να ελάμβανε διευκολύνσεις, αφού ενώπιον της Ειδικής Επιτροπής Εξετάσεων θα βρίσκονταν οι αποφάσεις των Ειδικών Επιτροπών Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης, που αποφασίζουν για την παροχή εύλογων προσαρμογών και άλλων διευκολύνσεων σε μαθητές.

4. Από περαιτέρω έρευνα του Γραφείου μου, έχει διαπιστωθεί ότι ο Παγκύπριος Σύνδεσμος για τη Δυσλεξία, με επιστολή του, ημερομηνίας 15 Μαΐου 2013, προς την Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας, με θέμα: «Εξέταση ζητημάτων που αφορούν τα άτομα με δυσλεξία», ανάμεσα σε άλλα, αναφέρει και τα ακόλουθα: *«Προς το παρόν δεν υπάρχει νομοθεσία που να διασφαλίζει ίση μεταχείριση των ατόμων με δυσλεξία όσον αφορά στην πρόσβαση στην εργασία. Ούτε σε κρατικό, ούτε σε ιδιωτικό επίπεδο διασφαλίζεται η διαφορετικότητα των ατόμων με δυσλεξία κατά τη διαδικασία γραπτών εξετάσεων για τη διασφάλιση μίας θέσης εργασίας. Επίσης, δεν υπάρχει καμία νομοθεσία που να διέπει τη μεταχείριση ατόμων με δυσλεξία στον χώρο εργασίας, με αποτέλεσμα να καταστρατηγείται η πολιτική ισότητας και ίσων ευκαιριών».*

ΙΙΙ. ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

5. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η οποία έχει κυρωθεί από την Κυπριακή Δημοκρατία με τον Νόμο 8(ΙΙΙ)/2011, έχει, σύμφωνα με τον πρώτο άρθρο της, ως σκοπό την προαγωγή, προστασία και διασφάλιση της πλήρους και ισότιμης απόλαυσης όλων των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών από όλα τα Άτομα με Αναπηρίες και

την προώθηση του σεβασμού της εγγενούς αξιοπρέπεια τους. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, **«Στα άτομα με αναπηρίες συμπεριλαμβάνονται άτομα με μακροχρόνιες σωματικές, νοητικές, πνευματικές ή αισθητηριακές βλάβες, οι οποίες σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια δύνανται να παρεμποδίσουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή τους στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους.»**

6. Στο **άρθρο 2** της Σύμβασης, ορίζεται ότι: **«Διάκριση με βάση την αναπηρία» σημαίνει οποιαδήποτε διάκριση, αποκλεισμός ή περιορισμός με βάση την αναπηρία που έχει σκοπό ή αποτέλεσμα την παρεμπόδιση ή ακύρωση της αναγνώρισης, απόλαυσης ή ενάσκησης, επί ίσοις όροις όλων των δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών σε πολιτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, ατομικό ή οποιοδήποτε άλλο πεδίο. Περιλαμβάνει όλες τις μορφές διάκρισης, συμπεριλαμβανομένης της άρνησης εύλογης προσαρμογής,**
7. Στο ίδιο άρθρο, ορίζεται ότι: **«Εύλογη προσαρμογή» σημαίνει αναγκαία και κατάλληλη τροποποίηση και προσαρμογές οι οποίες δεν επιβάλλουν δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, όπου χρειάζεται σε μια ειδική περίπτωση, προκειμένου να διασφαλίσει στα Άτομα με Αναπηρίες την απόλαυση ή άσκηση σε ίση βάση με τους άλλους όλα τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες».** Πρέπει να σημειωθεί ότι χαρακτηριστικό γνώρισμα των «εύλογων προσαρμογών», είναι ότι πρόκειται για εξατομικευμένα μέτρα, τα οποία εξαρτώνται από την κάθε περίπτωση ξεχωριστά, διασφαλίζουν την αυτονομία του προσώπου και επιβάλλουν την καταλληλότητα και προσαρμοστικότητα του υποστηρικτικού μέσου που παρέχεται στα δικά του ατομικά χαρακτηριστικά.
8. Στο **άρθρο 27** της Σύμβασης, με τίτλο **«Εργασία και Απασχόληση»** προβλέπεται ότι: **«Τα Κράτη Μέρη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των Ατόμων**

με Αναπηρίες στην εργασία, σε ίση βάση με τους άλλους. Αυτό συμπεριλαμβάνει το δικαίωμα στη δυνατότητα να ζήσουν από την εργασία που έχουν επιλέξει με ελεύθερη βούληση ή για την οποία έχουν γίνει αποδεκτά στην αγορά εργασίας και σε περιβάλλον απασχόλησης που είναι ανοικτό, έχει τις προδιαγραφές για ένταξη και είναι προσβάσιμο στα Άτομα με Αναπηρίες. Τα Κράτη Μέρη διασφαλίζουν και προωθούν την πραγματοποίηση του δικαιώματος στην εργασία, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που αποκτούν αναπηρία κατά τη διάρκεια της εργασιακής απασχόλησης, λαμβάνοντας κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της νομοθεσίας, μεταξύ άλλων: (α) **Απαγορεύουν τη διάκριση βάσει αναπηρίας σε σχέση με όλα τα ζητήματα που αφορούν όλες τις μορφές της απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των συνθηκών επάνδρωσης, πρόσληψης και απασχόλησης, συνέχειας της απασχόλησης, επαγγελματικής ανέλιξης και ασφαλών και υγιεινών συνθηκών εργασίας (...)**».

9. **Σύμφωνα δε με τον, Περί Ατόμων με Αναπηρίες Νόμος (Ν. 127(Ι)/2000),** κατοχυρώνεται επίσης η αρχή της ισότητας και της μη διάκρισης, ορίζοντας ειδικότερα ότι **η αρχή της ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία, συνίσταται στην απουσία οποιασδήποτε διάκρισης σε βάρος οποιουδήποτε προσώπου λόγω αναπηρίας.**
10. Διάκριση εναντίον άλλου προσώπου προκύπτει, βάσει του Νόμου, εάν, μεταξύ άλλων, υπάρχει μεταχείριση ατόμου με δυσμενέστερο τρόπο από τη μεταχείριση ατόμων χωρίς αναπηρία τα οποία βρίσκονται στην ίδια ή παρόμοια κατάσταση. Ένα εκ των δικαιωμάτων που προστατεύονται, βάσει του άρθρου 4 του εν λόγω Νόμου, είναι το **δικαίωμα σε υπηρεσίες κοινωνικής και οικονομικής ένταξης επαγγελματικής αξιολόγησης και προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης και απασχόλησης στην ανοικτή αγορά εργασίας.**
11. **Με βάση δε, το άρθρο 9Γ του Ν.127(Ι)/2000, κάθε πρόσωπο που θεωρεί ότι θίγεται από παράβαση του παρόντος Νόμου σε σχέση με διακριτική**

μεταχείριση, δικαιούται να υποβάλλει σχετικό παράπονο στον Επίτροπο Διοίκησης, ο οποίος έχει αρμοδιότητα να εξετάζει το παράπονο σύμφωνα με τον περί Καταπολέμησης των Φυλετικών και Ορισμένων άλλων Διακρίσεων (Επίτροπος) Νόμο (Ν.42(Ι)/2004).

- 12.** Σύμφωνα με το **άρθρο 6** του **Ν.42(Ι)/2004, αποτελεί απαγορευμένη με νόμο διάκριση, κάθε μεταχείριση ή συμπεριφορά, διάταξη, όρος, κριτήριο, ή πρακτική, που στα πλαίσια δραστηριοτήτων στο δημόσιο ή και στον ιδιωτικό τομέα δραστηριοτήτων διέπεται ειδικά, απαγορεύεται ή δεν επιτρέπεται, από οποιοδήποτε εκάστοτε σε ισχύ Νόμο ή κανονισμούς επί τω ότι συνιστά σύμφωνα με τις διατάξεις τους **άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω, μεταξύ άλλων, ειδικών αναγκών.** Διάκριση δυνατόν να είναι απαγορευμένη με νόμο διάκριση, υπό την προαναφερόμενη έννοια, καθ' όσον αφορά οποιοδήποτε θέμα, **περιλαμβανομένων των όρων πρόσβασης, πρόσληψης, προαγωγής, και κριτηρίων επιλογής σε απασχόληση, αυτοαπασχόληση, και εργασία.****

IV. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

- 13.** Από το σύνολο όλων όσων αναλύθηκαν ανωτέρω , προκύπτει ότι η παραπονούμενη είναι ένα άτομο το οποίο διαγνώστηκε με δυσλεξία, και κατ' επέκταση με μαθησιακές δυσκολίες, κατά την ενήλικη ζωή της και όχι κατά τη διάρκεια της φοίτησής της σε σχολείο. Κατά τη διαδικασία εξετάσεων, για συμπερίληψη και κατάταξή της στους Πίνακες Διορισίμων της Δημόσιας Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας προσκόμισε σχετικό ποιοτικό διάγνωσης, το οποίο εκδόθηκε από αναγνωρισμένο κέντρο άλλου ευρωπαϊκού κράτους. Ωστόσο, το εν λόγω πιστοποιητικό δεν έγινε αποδεκτό από την Υπηρεσία Εξετάσεων του Υπουργείου Παιδείας, αφού κρίθηκε ότι το ψυχομετρικό εργαλείο με το οποίο αξιολογήθηκε η παραπονούμενη δεν είναι σταθμισμένο στον κυπριακό πληθυσμό. Στην απόφαση της Υπηρεσίας φαίνεται από τις απαντήσεις που λήφθηκαν ότι συνεκτιμήθηκε το γεγονός ότι η παραπονούμενη προχώρησε στη συγκεκριμένη

αξιολόγηση σε σχετικά μεγάλη ηλικία, αφού βρισκόταν ήδη σε επίπεδο διδακτορικών σπουδών, καθώς επίσης και το γεγονός ότι ο τύπος δυσλεξίας που αντιμετωπίζει δεν χαρακτηρίζεται ως «ασθένεια», αλλά ως διαφορετικός τρόπος εκμάθησης.

- 14.** Στο σημείο αυτό θα ήθελα να υπογραμμίσω ότι **για να έχει εφαρμογή η Σύμβαση του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, δεν απαιτείται η ύπαρξη «ασθένειας» ή «αναπηρίας» με την κλασσική μορφή, που ενδεχομένως ο όρος αυτός να γινόταν κατανοητός,καθότι η αναπηρία επουδενί δεν ταυτίζεται πάραυτα με ασθένεια.**
- 15.** Αντίθετα, αυτό που αναγνωρίζεται είναι η ύπαρξη μακροχρόνιας βλάβης, η οποία σε αλληλεπίδραση με διάφορα εμπόδια μπορεί να παρεμποδίσει την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή του προσώπου στην κοινωνία σε ίση βάση με τους άλλους.
- 16.** Η δυσλεξία θεωρείται ως μία μακροχρόνια βλάβη που θέτει σε δυσμενή θέση κάποιο πρόσωπο έναντι άλλων και για τον λόγο αυτό είναι ευρέως δεκτό ότι στα άτομα με δυσλεξία παραχωρούνται, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, **διευκολύνσεις**, τόσο κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, όσο και κατά τη διαδικασία των εξετάσεων. **Δεν αποκλείεται, δε, για ποικίλους λόγους η διάγνωση της δυσλεξίας να μη γίνει έγκαιρα αλλά κατά τη διάρκεια της ενήλικης ζωής του προσώπου.**
- 17.** Εν προκειμένω, η παραπονούμενη ζήτησε να τύχει σχετικών διευκολύνσεων, όχι κατά την εκπαίδευση, αλλά κατά την πρόσβασή της σε θέση εργασίας. Υπογραμμίζω, στο σημείο αυτό, ότι **τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν πλήρως το δικαίωμα στην εργασία, συμπεριλαμβανομένης και της πρόσβασης στην εργασία, χωρίς καμία διάκριση, η δε, άρνηση παροχής εύλογων προσαρμογών συνιστά διάκριση η οποία απαγορεύεται.** Εντούτοις, η παραπονούμενη δεν έλαβε τις

παροχές που είχε ζητήσει και οι οποίες στηρίζονταν στο πιστοποιητικό αξιολόγησης των μαθησιακών της δυνατοτήτων, για τον κύριο λόγο ότι η αρμόδια Υπηρεσία Εξετάσεων δεν μπορούσε να διαπιστώσει εάν πράγματι η παραπονούμενη παρουσίαζε τη συγκεκριμένου τύπου αναπηρία.

- 18.** Όπως επανέλαβε, σε όλες τις απαντήσεις οι οποίες απέστειλε, η εμπλεκόμενη Υπηρεσία, το ψυχομετρικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για την περίπτωση της παραπονούμενης δεν είναι σταθμισμένο στον κυπριακό πληθυσμό, ενώ δεν υπάρχει αντίστοιχο εργαλείο που να χρησιμοποιείται στην Κύπρο για την αξιολόγηση ενηλίκων που αιτούνται διευκολύνσεις εξαιτίας μαθησιακών δυσκολιών, αλλά ούτε και υπάρχει η δυνατότητα για ανάπτυξη ενός τέτοιου εργαλείου.
- 19.** Η παραδοχή αυτή καταδεικνύει ένα σημαντικό κενό στη διαδικασία παροχής διευκολύνσεων στις εξετάσεις που διενεργεί το κράτος για πρόσληψη στη Δημόσια Υπηρεσία, εν γένει, αφού στερεί από τα πρόσωπα, των οποίων οι μαθησιακές δυσκολίες δεν διαγνώστηκαν πριν την ενηλικίωσή τους, τη δυνατότητα να λάβουν τις αναγκαίες διευκολύνσεις.
- 20.** Πρέπει, δε, να τονιστεί ότι με την παροχή των εν λόγω διευκολύνσεων τα άτομα με αναπηρίες δεν τίθενται σε ευνοϊκότερη θέση έναντι των ανθυποψηφίων τους, αλλά σε ισότιμη θέση, αφού οι διευκολύνσεις αυτές αποτελούν αντιστάθμισμα στη μειονεκτική θέση στην οποία βρίσκονται λόγω της αλληλεπίδρασης της αναπηρίας τους με διαδικασίες και πρακτικές που είναι προορισμένες για άτομα χωρίς αναπηρίες.
- 21.** Η **απουσία**, συνεπώς, από την κυπριακή πραγματικότητα **ενός μηχανισμού αξιολόγησης των αναγκών των ενηλίκων προσώπων που αξιολογούνται με δυσλεξία,** σε συνδυασμό με την άρνηση της Υπηρεσίας Εξετάσεων να δεχτεί

πιστοποιητικό που εκδίδεται σε άλλο κράτος, **θέτει σε δυσμενή θέση τα πρόσωπα αυτά, κατά τρόπο που αποτελεί «διάκριση στην εργασία», κατά παράβαση των προνοιών της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.**

- 22.** Η αποδοχή ή όχι του τεκμηρίου που προσκομίστηκε από την παραπονούμενη, χρειάζεται επιστημονική άποψη για την οποία δεν είμαι σε θέση να εκφράσω .
- 23.** Η διαπίστωση όμως του κενού που έχει εντοπιστεί για τις περιπτώσεις σαν και της παραπονούμενης το οποίο επενεργεί εις βάρος των δικαιωμάτων μίας ομάδας ατόμων με αναπηρίες ,επιβάλλει όπως η αρμόδια Υπηρεσία του κράτους μελετήσει και να εφαρμόσει τρόπους για την κάλυψη του κενού αυτού ως προς την αξιολόγηση , κατά τρόπο που να διαφυλάσσεται το δικαίωμά του κάθε προσώπου ,για ισότιμη μεταχείριση στην πρόσβαση σε εργασία.
- 24.** Αυτή είναι και η εισήγηση που υποβάλλω στο Γενικό Διευθυντή του Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολαίας και στη Διευθύντρια της Υπηρεσίας Εξετάσεων.
- 25.** Παράλληλα εισηγούμαι ότι σε περίπτωση συμμετοχής της παραπονούμενης σε νέες εξετάσεις για πρόσληψη στη Δημόσια Εκπαιδευτική ή τη Δημόσια Υπηρεσία τύχει διαφορετικής αντιμετώπισης, ώστε οι εκπαιδευτικές της ανάγκες να τύχουν κατάλληλης αξιολόγησης και συνεκτίμησης.

Μαρία Στυλιανού-Λοττίδη
Επίτροπος Διοικήσεως και
Προστασίας Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Ανεξάρτητος Μηχανισμός Προώθησης, Προστασία και Παρακολούθησης της
Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα Ατόμων με Αναπηρίες
Φορέας Ισότητας και Καταπολέμησης των Διακρίσεων